

ZAMEK

Nazwa:

Zamek w Krasiczynie

Lokalizacja:

Krasiczyn, gmina Krasiczyn, powiat przemyski, województwo podkarpackie

Adres: Zespół zamkowo - parkowy w Krasiczynie

Hotel Zamkowy

37-741 Krasiczyn

tel. (+16) 671-83-21, fax (+16) 671-83-16

Współrzędne geograficzne: N 49°46' E 22°39',

Wpis do rejestru zabytków: zespół zamkowy w Krasiczynie nr A-321 z dn. 26.06.1968 r.

Renesansowo-manierystyczny prywatny zamek bastejowy położony nad brzegiem rzeki San w Krasiczynie .

Zamek w Krasiczynie, fragment dziedzińca, archiwum NID

Tekst karty ewidencyjnej z VII 1983 r. opracowanej przez Wiesławę Rynkiewicz-Domino.

Autor, historia obiektu, określenie stylu.

Zamek bastejowy. I etap budowy 1550-80 fortalicium złożone z ziemnych wałów i fos zamykających czworoboczny dziedziniec, w wale północnym wjazd przez murowany budynek bramny, inicjatorem tej fazy budowy był Jakub Krasicki.

W 1580 roku następuje gruntowna przebudowa, wzniesienie murowanego zamku bastejowego przez Stanisława Krasickiego; wały zastąpiono murami z gankami straży i strzelnicami, w narożach cztery cylindryczne basteje zwieńczone stożkowatymi dachami, budynek mieszkalny dwukondygnacyjny usytuowany był przy kurtynie północnej obok bramy wjazdowej.

W 1598-1618 Marcin Krasicki rozpoczyna przebudowę zamku: podwyższono basteje i zwieńczono je attykami, na osi bramy stanęła loggia, basztę „Boska” zamieniono na kaplicę i zwieńczono kopułą, podwyższone mury kurtynowe otrzymały attyki, zmieniono wjazd, pośrodku kurtyny zachodniej postawiono wieżę bramną-zegarową a przed nią przedbramie z portalem wjazdowym, rozbudowano skrzydło północne i postawiono budynki mieszkalne wzdłuż kurtyny wschodniej.

W XVIII i XIX wieku przebudowy budynków mieszkalnych:

1750-1785 pierwsza przebudowa i po przejściu zamku przez Sapiehów w pierwszej połowie XIX wieku restauracja pod kierownictwem Wilhelma Englertha

3 maja 1852 roku w pożarze spłonęło wszystko, z wyjątkiem kaplicy w baszcie Boskiej, odbudowę od 1860 roku prowadzono według projektu Michała Zajączkowskiego. Przebito wtedy nową bramę w skrzydle wschodnim.

W I Wojnie Światowej uszkodzony, wnętrza zdewastowane przez wojsko, podczas restauracji w latach 20-tych XX wieku prowadzonej przez A. Szyszko-Bohusza zniszczono przedbramie i południową attykę. Zamek w rękach Sapiehów był do 1944 roku.

Obecnie przeznaczony na dom wypoczynkowy pracowników Fabryki Samochodów Osobowych na Żeraniu w Warszawie.

Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacja, dach, wnętrze: wyposażenie, instalacje).

Zamek położony około 250 metrów na zachód od szosy Przemyśl – Sanok, otoczony dookoła fosą, od zachodu szerokim stawem, wokół rozciąga się krajobrazowy park.

Materiał: ceglano-kamienny, na kamiennej podmurówce, otynkowany.

Stropy: w piwnicy i klatce schodowej strop Kleina, w salach na parterze i piętrze żelbetowe, w galeriach krzyżowe, czteroprzęsłowe, wsparte na słupie, w sali obok kolebka z lunetami obok przy ścianie północnej krzyżowe wsparte na trzech poprzecznych przęsłach, w czterech następnych salach – kolebka, w drugiej i trzeciej sali na wschód od baszty północno-zachodniej kolebka z lunetami, w baszcie zegarowej kolebka i sklepienie krzyżowe, w baszcie Szlacheckiej krzyżowo-żebrowe wsparte na

filarze, w loggi przy kaplicy taflowe-zwierciadlane, w salach na piętrze przy baszcie Szlacheckiej strop dębowy płytko kasetonowy.

Wieżba dachowa: nad budynkiem północnym drewniana, stolcowo-krokwiowa, dwupoziomowa, w dolnej kondygnacji stolce ustawione w czterech rzędach na poprzecznych płatwiach wzmocnione mieczami i krzyżakami, w górnej części stolce ustawione na jętkach dźwigają płatew kalenicową, nad skrzydłem wschodnim stolcowo-krokwiowa, dwujętkowa ze stolcami leżącymi i ukośnymi, wiązary wzmocnione kleszczami i podciągami, na wieży zegarowej drewniana ze stolcami wiszącymi ujętymi w dwie pary kleszczy, nad basztą północno-zachodnią betonowa płyta, konstrukcja wieżyczek drewniana, słupowa, słupy ustawione na krzyżakach, nad kaplicą krokwie oparte na kamiennej kopule.

Dachy nad budynkami kryte blachą cynkową na ołaczeniu, podobnie kopuła baszty Boskiej, wieżyczki baszty Królewskiej kryte gontem, wieża wjazdowa – dachówką karpiówką, pozostałe kryte papą.

Schody: zewnętrzne na loggię trójbiegowe, załamane, lustrzane, ceglane.

Wewnątrz: ceglane jedno- i dwubiegowe.

Posadzki: w piwnicy i na schodach płytko ceramiczna, podobnie w galeriach i narożniku południowo-wschodnim, w pomieszczeniu przy baszcie Szlacheckiej podłoga biała, w innych pomieszczeniach podłóg brak.

Drzwi: wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, płycinowo – ramowe, z półkolistym przeszklonym nadświetlem, drzwi przy murze południowym drewniane, obite blaszanymi rozetami, drzwi do pomieszczenia na piętrze przy baszcie południowo-wschodniej podwójne, drewniane, płycinowo-ramowe, przeszklone.

W sali przy baszcie Szlacheckiej zachowana boazeria, w kaplicy stiuki.

Zamek założony **na planie** czworoboku, ujętego w narożach przez okrągłe basteje, w kurtynie zachodniej wysunięta, kwadratowa w rzucie wieża wjazdowa, przy murze północnym i wschodnim jednotraktowe budynki, wokół dziedzińca biegną z trzech stron galerie, przy budynku północnym kwadratowa loggia klatki schodowej.

Bryła: podpiwniczona we wschodniej części, trójkondygnacyjna z wyższymi, wyodrębniającymi się z bryły basztami posadowionymi na dawnych bastejach, ściany zewnętrzne od południa i zachodu zwieńczone attykami, baszta Boska przykryta kopułą z latarnią, baszty Papieska i Szlachecka dekorowane attykami, na baszcie Królewskiej wieniec wieżyczek nakryty daszkami stożkowymi, wieżyczka przy baszcie Boskiej namiotowym, nad loggią klatki wejściowej hełm w postaci płaskiego przerwanego dachu namiotowego, nad budynkiem północnym dach dwuspadowy, nad bramą od zachodu trójspadowy, nad budynkiem od wschodu dach pulpitowy.

Elewacje:

Wschodnia: trójpoziomowa, jedenasto osiowa, ujęta od północy w basztę Królewską, od południa Szlachecką, na trzech osiach od północy wysunięty ryzalit, na czwartej w dolnej kondygnacji brama przejazdowa na cokole, ściany dekorowane sgraffito naśladujące bonie, okna pierwszej i drugiej kondygnacji obwiedzione profilowaną listwą z płaskim belkowaniem, trzecia kondygnacja oddzielona

szerokim fryzem sgraffitowym z przedstawieniem roślin, zwierząt, scen mitologicznych, okna zwieńczone trójkątnymi naczółkami, w ryzalicie trzeciej kondygnacji loggia – półkoliste arkady obwiedzione profilowaną listwą spoczywają na węgarach o charakterze toskańskich filarów, między nimi pilastry o szerokich toskańskich głowicach na których wspiera się belkowanie, powyżej szczyt – ślepa aedicula złożona z pilastrów jońskich i rozpostartą między nimi arkadą, z okulusem w polu, zwieńczony trójkątnym tympanonem ujętym w uskokowe, wolutowe spływy, od południa obelisk na postumencie, od północy podparta ścianą baszty Królewskiej.

Elewacja baszty Królewskiej – czteropoziomowa, poziomy oddzielone wąskimi gzymsami, w przyziemiu okna zamknięte łukiem odcinkowym, wyżej podobnie, w trzeciej i czwartej kondygnacji zwieńczone półkolistymi naczółkami, w szczycie dookoła nadwieszona na kielichowych wspornikach cylindryczne wieżyczki przewiązane na wysokości krawędzi dachu gzymsami, w ścianie wieżyczek i w polu baszty między nimi – okulusy, za basztą Królewską gdanisko wzniesione na arkadzie przerzuconej przez fosę z nadwieszoną ścianą, wspierające się na fryzie szerokich arkad i z rzędem trzech półokrągło zamkniętych okienek.

Elewacja baszty Szlacheckiej – trójpoziomowa, na cokole, poziomy oddzielone wąskimi gzymsami, w pierwszej kondygnacji okno prostokątne, w drugiej okna zamknięte łukiem odcinkowym, w trzeciej okna z półkolistymi naczółkami, całość wieńczy attyka złożona ze zróżnicowanych dwuczłonowych postumentów z profilowanymi plintami, na których umieszczone są kule, od strony południowej w cokole otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, w drugiej masywny balkon wsparty na dwóch głębokich półkolistych arkadach, z kamienną balustradą z dwulalkowych tralek.

Elewację południową tworzy mur kurtynowy rozpięty między basztą Szlachecką a Boską, od strony baszty Szlacheckiej nieznacznie wyrzalitowany przed lico kurtyny trzypoziomowy budynek o czterech nieregularnych osiach, okna w dolnej kondygnacji w uskokowych otworach zamknięte półkoliście, w trzeciej kondygnacji prostokątne, na pierwszych trzech osiach od wschodu wysunięta do przodu dwukondygnacyjowa loggia – dolną kondygnację tworzą masywne, półkoliste łuki przebite w kamiennym murze dźwigające parapet na którym ustawione są trzy filary o toskańskich głowicach, między którymi rozpięto dwie profilowane arkady, nad nimi kamienna balustrada z dwulalkowych tralek i słupka, na czwartej osi, od wschodu, przerzucone przez fosę schody analogiczną balustradą, mur między budynkiem a basztą Boską podzielony gzymsami na trzy kondygnacje dekorowany sgraffitową imitacją boniowania, w trzeciej kondygnacji rząd strzelnic nakrytych odcinkowo o rozchylających się policzkach, między trzecią a czwartą strzelnicą prostokątne drzwi z płytkim balkonikiem, część kurtynową wieńczy profilowany gzyms koronujący i attyka grzebieniowa, której zęby ukształtowane są w formie uskokowych przewiązanych postumentów dźwigających cokoliki z plintami i kulami, między nimi połączone przewiązką z cokołami okręgi z piramidkami na górze.

Elewacja baszty Boskiej: czteropoziomowa na cokole, w cokole otwory zamknięte łukiem odcinkowym, w drugiej kondygnacji ściana boniowana, otwory również zamknięte łukiem odcinkowym, trzecia kondygnacja wydzielona parapetami dekorowana sgraffitowymi scenami

biblijnymi – pola z kolejnymi przedstawieniami oddzielone toskańskimi pilastrami na których wspiera się profilowany gzyms, w trzeciej kondygnacji wysokie toskańskie pilastry dzielące ścianę na prostokątne płyciny z których jedne dekorowane są sgraffitowymi postaciami stojących świętych na tle arkady inne przeprute prostokątnymi, półkoliście zamkniętymi oknami, obwiedzionymi szeroką opaską złożoną z listew i kwadratowych dekoracyjnych pól, między nimi klucze arkad w formie ślimacznicy, w pachach florystyka, między głowicami pilastrów ciąg wąskich dekorowanych roślinnością płycin, czwartą kondygnację tworzą umieszczone w polach ze sgraffitową dekoracją scen mitologicznych i ornamentów rolwerkowo-roślinnych okrągłe okienka obwiedzione listwą i kimationem, powyżej gzyms koronujący złożony z architrawu i podwieszonego doń ciągu kostkowego.

Elewację zachodnią tworzy mur kurtynowy rozpięty między basztą Boską a Papieską z wieżą bramną na osi, ośmioosiowa, trójkondygnacyjna, na cokole, kondygnacje wydzielone wąskimi gzymsami, przy kaplicy jednoosiowa wieżyczka, okna w drugiej kondygnacji obwiedzione profilowanymi listwami z belkowaniem u góry, mur wieńczy attyka grzebieniowa której zęby tworzą postumenty połączone spływami u podstawy, na których ustawione są obeliski.

Elewacja baszty Papieskiej: trójpoziomowa, na cokole, kondygnacja pierwsza rustykowana, okno zamknięte łukiem odcinkowym, kondygnacja druga i trzecia oddzielone gzymsami kostkowymi, dekorowane sgraffitową imitacją rustyki, otwory okienne obwiedzone płaską listwą, zwieńczone tympanonem, powyżej profilowany gzyms złożony z kostek, rombów, astragalów, palmet i kimationu, nad nim wznosi się grzebień attyki o bogato ukształtowanych zębach: niższych złożonych ze ślepych aedikul (złożonych z jońskich pilastrów o dekorowanych lambrekinem trzonach, rozpiętej między nimi arkadzie szerokim belkowaniem i wysmukłym, obramionym dwuwałkową listwą tympanonem z okulusem w polu) oraz na przemian ustawionych wyższych podobnych form - pilastrów o głowicach wolutowych z bogatym belkowaniem z fryzem złożonym z ciągu kół, zębów, trójkątów powyżej przerywany naczółek półokrągły ze smukłym, tralkowym postumentem z plintą i kulą.

Elewacja północna między basztą Papieską a Królewską: na cokole, trójpoziomowa, ściana dekorowana sgraffitową rustyką.

Elewacje wokół dziedzińców:

Elewacja wschodnia: 12-osiowa, dwupoziomowa, z bramą przejazdową na pierwszej osi od północy, część zamknięta łukiem koszowym, ta część pokryta głębokim boniowaniem, okna obwiedzione płaską szeroką listwą, u góry profilowane nadokienniki, piąta i szósta oś ujęte w dwie szerokie, płytkie przypory, powyżej na cofniętej ścianie budynku dekoracja sgraffitowa – kompozycja opiera się na czterech poziomych pasach, w dolnym owalne medaliony przedzielone stojącymi prostokątami, wyżej festonowe zwisy złożone z owoców, w następnej ciąg arkad o archiwoltach dekorowanych stylizowanymi: astragalem, kimationem spoczywających na impostowo-wolutowych węgarach, w polach postacie rycerzy, między arkadami wysunięte pilastry na bazach pokrytych pionowymi pasami o wolutowo-impostowych głowicach na których spoczywa profilowany i dekorowany kimationem, astragalem i palmetkami gzyms, w czwartej kondygnacji ciąg półkoliście

zamkniętych płycin, między nimi pilastry o dekorowanych trzonach i wolutowych głowicach, na których wspiera się gzyms koronujący.

Elewacja południowa: nieregularna, dwupoziomowa, na parterze krużganki arkadowe – 13 arkad o łuku półkolistym wspartych na tokańskich filarach, nad arkadami profilowany gzyms koronujący i kamienna balustrada o dwulalkowych tralkach, powyżej od strony baszty Szlacheckiej dwuosiowy budynek.

Elewacja zachodnia: dwupoziomowa, na dole 8- na górze 9-osiowa, z basztą bramną na osi, bramą wyjazdową na czwartej osi od północy, w dolnej kondygnacji analogiczne arkady jak w elewacji południowej, ryzalit bramny dwupoziomowy z boniowanymi narożami i archiwoltą bramy, portal bramy złożony z dwu pilastrów z impostowymi głowicami, z płyciną o ściętych narożach wzdłuż trzonów pilastrów i w impostach, na głowicach wspiera się szerokie belkowanie i trójkątny tympanon z tarczą herbową w polu, druga kondygnacja dwuosiowa – dwie arkady o profilowanych archiwoltach spoczywają na tokańskich węgarach, między nimi tokański pilaster, powyżej gzyms wygierowany na narożach i nad pilastrem środkowym, nad nim fryz z różnej wielkości poziomo ustawionych prostokątów o ściętych narożach.

Elewacja północna: trójpoziomowa, o nieregularnych osiach, na parterze od zachodu cztery arkady krużganku, na piątej osi wysunięta przed lico loggia, podział ścian budynku za pomocą prostokątnych okien, od wschodu dwupoziomowy, 5-osiowy ryzalit: dolna kondygnacja boniowana, górna oddzielona gzymsem rustykowana, okna zamknięte łukiem półkolistym w narożu między ścianą północną a wschodnią zawieszony na kielichowym wsporniku półkolisty wykusz, loggia dwupoziomowa, dolna kondygnacja ujęta w masywne filary z portalem na osi, druga utworzona przez boniowane filary i rozpięte między nimi arkady wsparte na podporach dekorowanych w dolnej części maszkaronem, w trzonie płyciną i kołem, archiwolta dekorowana astragalem, kimationem, powyżej biegnie gzyms konsolowy i koronujący.

Wyposażenie: zachowane dekoracje stiukowe kaplicy w baszcie Boskiej, portale, w jednym pomieszczeniu ślady malowideł na ścianie, boazerie w pomieszczeniu przy wieży Szlacheckiej, sgraffito na ścianach zewnętrznych.

Instalacje: elektryczna, wodno-kanalizacyjna, centralne ogrzewanie.

Prace budowlane i konserwatorskie:

1964-1972 – konserwacja attyk i murów.

1972 – początek przebudowy i remont kapitalny.

Stan zachowania: prowadzone są prace rewaloryzacyjne i adaptacyjne połączone ze zmianą tynków, stropów, podłóg i całego wyposażenia (rok 1983).

Podpisy do zdjęć i materiałów archiwalnych:

NID-zamki-Krasiczyn-002 – archiwum NID

NID-zamki-Krasiczyn-003 – archiwum NID, fot. Z. Siemaszko, 1968

NID-zamki-Krasiczyn-004 – archiwum NID, fot. J. Witkiewicz, 1948

NID-zamki-Krasiczyn-005 – archiwum NID, fot. J. Witkiewicz, 1948

NID-zamki-Krasiczyn-006 – archiwum NID, fot. J. Witkiewicz, 1948

NID-zamki-Krasiczyn-007 – archiwum NID, fot. I. Witkiewicz, 1948

NID-zamki-Krasiczyn-008 – archiwum NID

NID-zamki-Krasiczyn-009 – archiwum NID

NID-zamki-Krasiczyn-010 – archiwum NID

NID-zamki-Krasiczyn-011 – archiwum NID, decyzja o wpisie do rejestru zabytków z 1968 r.

NID-zamki-Krasiczyn-012 – archiwum NID, karty ewidencyjne zabytku z 1959 i 1983 r.